

УДК 336.71: 330.1

Шепель Є.В.

Викладач кафедри банківської справи Одеського національного економічного університету, м. Одеса

Методичні підходи до визначення впливу інфляційних очікувань на банківську діяльність

Shepel E.V.

Teacher of department of banking of the Odesa national economic university, Odesa

The methodical going is near determination of influence of inflationary expectations on bank activity

Анотація. У статті розглянуто теоретичні основи видів інфляції, основні компоненти її впливу на банківську діяльність. Обґрунтовано чинники, що впливають на розвиток банківської діяльності через дію інфляційних процесів. Визначено основні напрями врахування інфляції при прогнозуванні розвитку банківської діяльності.

Ключові слова: інфляція, інфляційні очікування, банківська діяльність, макроекономічні індикатори, фінансовий сектор.

Аннотация. В статье рассмотрены теоретические основы видов инфляции, основные компоненты ее влияния на банковскую деятельность. Обоснованы факторы, которые влияют на развитие банковской деятельности из-за действия инфляционных процессов. Определены основные направления учета инфляции при прогнозировании развития банковской деятельности.

Ключевые слова: инфляция, инфляционные ожидания, банковская деятельность, макроэкономические индикаторы, финансовый сектор.

Annotation. In the article theoretical bases of types of inflation, basic components of her influence, are considered on bank activity. Factors which influence on development of bank activity because of act of inflationary processes are reasonable. Basic directions of account of inflation are certain at prognostication of development of bank activity.

Keywords: inflation, inflationary expectations, bank activity, macroeconomic indicators, financial sector.

Постановка проблеми. Перетворення системного характеру в економіці України загострюють проблему дослідження впливу інфляції, особливо на фінансовий сектор. Інфляція є одним із проявів макроекономічної нестабільності. Особливо негативно відбивається інфляція на соціально-економічному розвитку України, що є порушенням процесу суспільного відтворення внаслідок перенасичення сфери обігу грошовими знаками понад реальної потреби господарського комплексу та їх знецінення [9].

Інфляційні процеси викликають спад економічного розвитку, що супроводжується структурною деформацією економічних відносин, гостротою дисбалансу платіжних відносин, зниженням темпів виробництва, порушенням закону руху грошових потоків, стрімким зростанням цін, зниженням життєвого рівня населення і знеціненням національної грошової одиниці. Україна переживає період високих темпів розвитку інфляційного процесу, що вимагає розроблення антиінфляційних заходів цього явища.

Тому дослідження передумов формування, видів та класифікаційних ознак інфляційного процесу як системного утворення є досить актуальним питанням. Проблема інфляції актуальна як для економічної науки так і для органів державного регулювання.

Аналіз останніх публікацій. Проблемі дослідження впливу інфляції на розвиток економічних процесів на різних рівнях економічних систем присвячено наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених, а саме:

Базелевич В., Геєць В., Дербенцев В., Квачахія І., Кораблін С., Кейнс Дж. М., Мельник О., Сакс Дж. Д., Харазішвілі Ю. та інших.

Але проблемі дослідження впливу інфляції на банківську діяльність приділено недостатньо уваги.

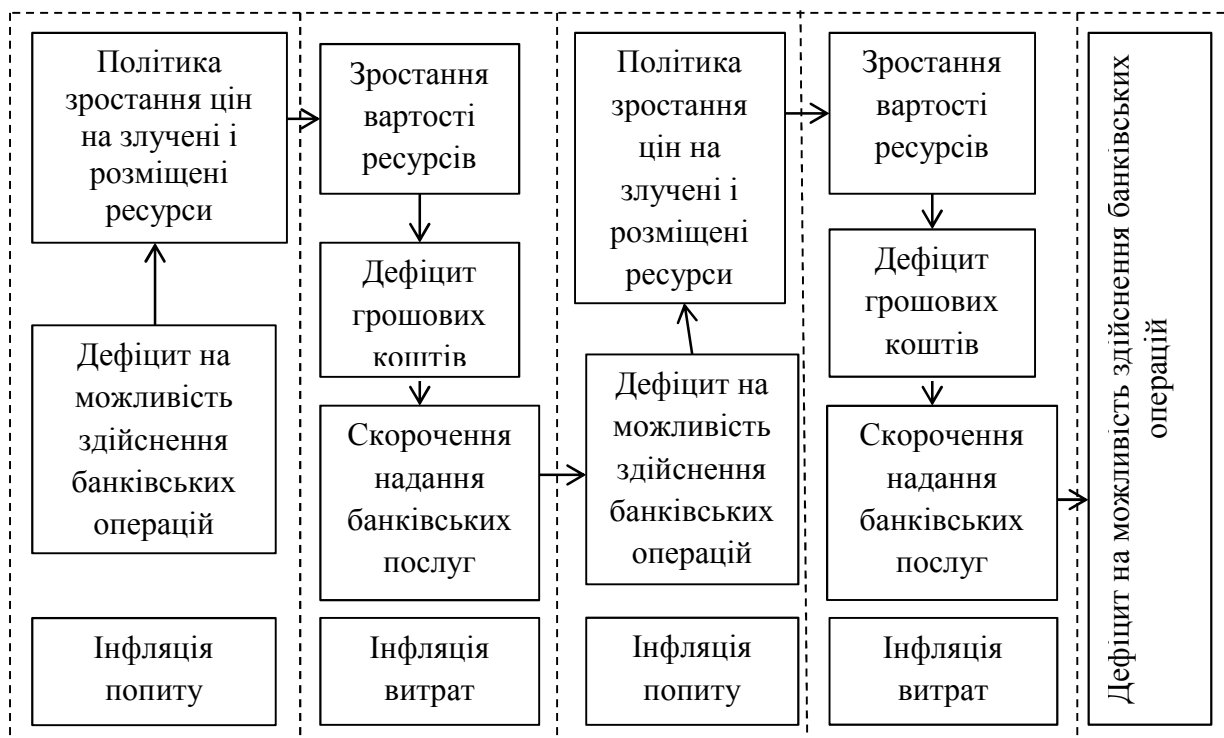
Мета статті – обґрунтування методичних підходів впливу інфляційних очікувань на банківську діяльність та визначення основних критеріальних ознак даного впливу.

Виклад основного матеріалу. Інфляційні очікування мають вплив на банківську діяльність через рух фінансових потоків. Останнім часом все активніше почали проглядатися інфляційні процеси, в основі яких лежить зростання вартості ресурсів, коли банківські установи вимушені підвищувати ціну залучення ресурсів, щоб забезпечити власне функціонування. Це так звана інфляція витрат.

Загальний прояв інфляції у банківській діяльності – зміна процентної політики в бік зростання, але при розробці структурно-логічної моделі впливу інфляційних процесів на банківську діяльність слід враховувати природу їх виникнення. Якщо це інфляція попиту, то для її приборкання слід використовувати методи монетарного регулювання у напрямі обмеження грошової маси. Стримування інфляції витрат, може бути досягнуто за рахунок дозованої технічної емісії грошей, яка була б пропорційною, ніж зростання масштабу цін.

Слід зазначити, що зазначені два види інфляції здебільшого існують поруч, плавно перетікаючи одна в одну зі зростаючою амплітудою. Схематично вплив інфляційних процесів на банківську діяльність подано на рис. 1.

Якщо розглядати взаємозв'язок між інфляційними процесами та рівнем банківської діяльності в першу чергу доцільно розглядати обсяги внутрішнього кредитування. Як засвідчують наукові дослідження високі темпи нарощування обсягів внутрішнього кредиту можуть поєднуватися зі значними коливаннями обсягів виробництва, а без належного рівня інституційних структур і стимулів – провокувати інфляцію [7, с. 44-45].

Розроблено автором

Рис. 1 Схема послідовних змін характеру інфляційних процесів за відсутності антиінфляційного регулювання в банківській діяльності

У контексті наявності кореляції між розширенням внутрішнього кредиту та економічним зростанням розрізняють збалансоване зростання запозичень [7, с. 47]. Тобто при збалансованому нарощуванню кредитних вкладень супроводжується зростанням співвідношення між активами банківської системи і валового внутрішнього продукту – так званім фінансовим послабленням економіки, тоді як кредитний бум має ознаки надмірного і нестабільного циклічного зрушення [1, с. 54].

З точки зору стабільності макроекономічних індикаторів прискорене нарощування обсягів банківського кредитування не в усіх випадках є однозначно позитивним явищем. Кредитна активність банків може призводити до кризових ситуація як в банківській системі, так і в економіці держави, що спостерігалось в Україні у 2008-2009 рр.

Як зазначає В. Коваленко, що криза в банківській системі може виникнути з двох причин: через різке зниження вартості активів або через

проблемну заборгованість, яка накопичилась. Основним чинником, що викликає банківські кризи є надмірна кредитна експансія, що призводить до погіршення якості кредитного портфеля, завищеної оцінки забезпечення позичок, збільшення кредитного ризику [2, с. 82-83]. Автор стверджує, що значні темпи зростання споживчого кредитування призводить до кризових явищ.

Розглянемо основні монетарні параметри банківської системи України (табл. 1).

Таблиця 1.

Монетарні параметри банківської системи України в 2005-2012 рр.

(розраховано автором за матеріалами [10])

Показники	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Грошова маса МЗ, млрд. грн.	194,1	261,4	396,2	515,7	487,3	601,2	685,5	773,3
% до попереднього року	154	135	152	130	94	123	114	113
Монетарна база, млрд. грн.	82,8	97,2	141,9	186,7	195,0	221,8	239,9	255,3
% до попереднього року	154	118	146	132	104,4	113,7	108,2	106,4
Вимоги банків за кредитами, млрд. грн.	143,4	245,3	426,9	734,0	723,3	731,2	825,3	815,3
% до попереднього року	162	171	174	172	99	101	112,6	98,7
ВВП, % до попереднього року	102,6	107,1	107,9	102,3	85,4	104,2	105,2	100,2
Банківські кредити до ВВП, %	33,8	45,8	59,3	77,4	79,2	66,8	63,64	57,9
Індекс споживчих цін, %	109,9	111,6	101,5	125,2	115,9	109,4	108,0	100,6
Індекс споживчих цін промислової продукції, %	109,5	114,1	104,7	123,0	114,3	118,7	119,0	103,7

Як свідчать дані табл. 1 найбільш кризовий період для банківської системи виявився 2009 рік у якому спостерігається уповільнення темпів зростання грошової маси, монетарної бази, процесу кредитування валового внутрішнього продукту. Показник співвідношення банківських кредитів до валового внутрішнього продукту за аналізований період мають тенденцію до зростання, що в свою чергу свідчить про залежність економіки держави від кредитних ресурсів. При цьому зростання обсягів реального сектору

економіки мають тенденцію до зменшення, що в свою чергу свідчить про ризик неповернення отриманих кредитів суб'єктами економічної діяльності.

Таким чином, основним ризиком на етапі кредитної експансії є ймовірне погіршення кості кредитного портфеля. За рахунок стимулювання попиту на імпорتنі товари і скорочення чистого експорту та зниженням чистих приватних заощаджень, виділяють прискорення зростання загального рівня цін і інституційну неплатоспроможність [12, с. 48].

Платоспроможний попит, забезпечений за рахунок зростання обсягів банківського кредитування може сформувати негативну тенденцію зростання загального рівня споживчих цін.

Слід зазначити, що визначальну роль у оцінці впливу інфляції на банківську діяльність має валютна політика а саме ефект переносу валютного курсу на внутрішні ціни. В зв'язку з цим, як зазначають науковці, валютний курс не є оптимальним інструментом регулювання інфляції. Для цього існують більш дієві стратегічні і тактичні інструменти [11, с. 13].

У дослідженнях зарубіжних фахівців вказується на три можливих канали, через які ціни неспоживчі товари пристосовуються до зміни номінального обмінного курсу (прями і непрямий канали, канал притоку прямих іноземних інвестицій) [13].

Канал прямого ефекту включає в себе безпосередньо зміну цін імпорتنих проміжних і готових товарів внаслідок коливань обмінного курсу.

Канал непрямого ефекту базується на припущенні взаємозаміщення національних та імпортованих товарів. Зовнішнє заміщення провокується тим, що національні товари стають дешевими і попит на них зростає.

Зазначені ефекти можна розглядати відносно цінової політики на ринку банківських послуг.

Необхідно відмітити, що одним із визначальних чинників, який посилює ефект переносу є інтервенції Національного банку України, які він здійснює на валютному ринку для підтримки стабільності національної грошової одиниці. Можна сказати, що динаміка зміни грошових показників

відповідає тенденції руху валютних інтервенцій Національного банку України. Також при проведенні інтервенцій НБУ здійснює стерилізацію надлишкової маси грошей обігу і це зменшує монетарну складову в темпах зростання інфляції.

Слід відзначити, що в науковій літературі зустрічається кількісна оцінка впливу валютних інтервенцій на рівень інфляційних очікувань. Так, за розрахунками К. Коріщенко, збільшення частки інтервенцій в національній валюті в загальному обсязі грошової маси на 1 в.п. призводить через сім місяців до зростання темпів інфляції на 0,06 в.п. [7, с. 15].

Досить вагомим чинником, який впливає на рівень інфляції, є високий рівень доларизації. Проблема доларизації в Україні має комплексний і багаторівневий характер, а також важливість в усуненні валютних деформацій.

Доларизація економіки країни означає використання іноземної валюти у значних масштабах і більшістю резидентів країни в її грошовому обороті [5, с.106-107].

Вітчизняні та іноземні вчені по-різному трактують явище доларизації економіки країни.

Так, російський вчений Крашенніков Є.О., розглядає доларизацію економіки країни як одну з найбільш поширених форм багатовалютності. Під багатовалютністю він розуміє використання іноземної валюти в економіці суверенної держави паралельно з національною валютою або замість неї з метою зниження ризику знецінення грошових заощаджень. Він виділяє такі етапи доларизації: обіг готівкових доларів США в економіці суверенної держави і виконання ними функцій міри вартості та засобу обігу; відкриття фізичними та юридичними особами рахунків в доларах США в національних банках; формування активів та зобов'язань суб'єктів господарювання в доларах США; валютне управління; повна доларизація економіки країни (обіг доларів США в якості законного платіжного засобу в економіці країни) [4, с.70-71].

Як видно з наведеного висловлювання, Є.О. Крашенніківа, він розглядає повну доларизацію економіки країни як останній етап використання іноземної валюти в економіці країни.

В. Міщенко вважає, що доларизація є заміною національної валюти долларом США, який використовується як засіб грошового обігу і заощадження, а також як міра вартості. Нерідко термін «доларизація економіки країни» служить для позначення будь-якого процесу витіснення національної валюти іноземною (необов'язково долларом США) [6, с. 29].

В. Козюк виділяє такі різновиди доларизації економіки країни:

- доларизація активів (кредитних вкладень), яка визначається як питома вага валютних позичок у їх загальному обсязі;
- доларизація депозитів оцінюється за показником відношення депозитів в іноземній валюті до загальної суми залучених банками коштів;
- доларизація грошової маси визначається як частина готівкових заощаджень в іноземній валюті до загального обсягу грошової маси M2 [3, с. 32].

Дослідження динаміки розвитку процесів доларизації вітчизняної економіки засвідчило, що основними сучасними формами її прояву в Україні є: доларизація пасивів та активів фінансово-кредитних установ (фінансова доларизація); збереження іноземної готівки поза межами банківської системи (на руках у населення); відкриття валютних депозитів, а також придбання іноземних цінних паперів та інших видів грошових активів за кордоном [8, с. 170].

Відповідно до Закону України «Про Національний банк України», єдиною офіційною грошовою одиницею на території України є гривня, проте кількість валютних депозитів і кредитів (офіційна доларизація економіки) щороку зростає (рис. 2).

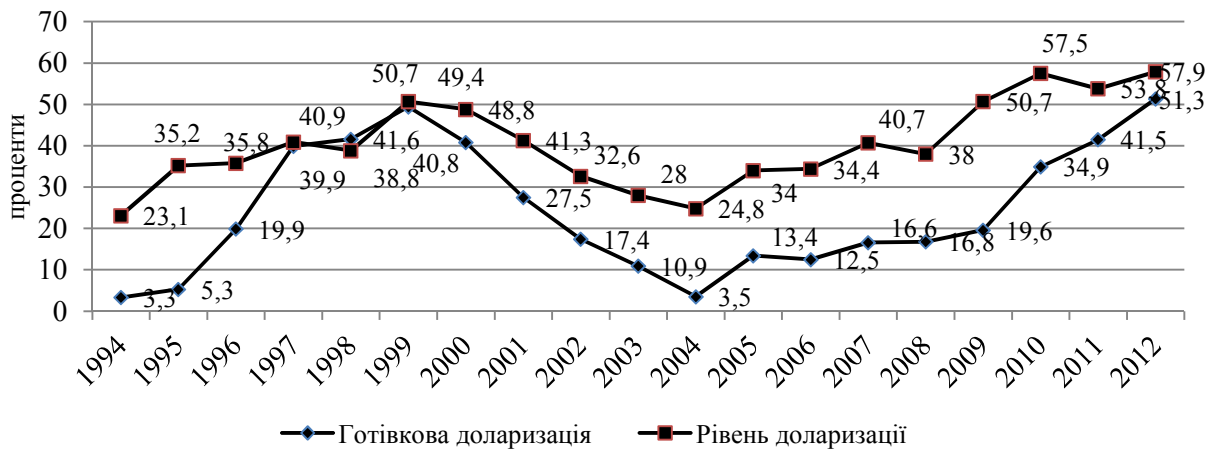

Рис. 3.2. Динаміка готівкової та загального рівня доларизації за період з 1993-2012 рр., % (складено автором за матеріалами [8])

Проаналізувавши ситуацію, що склалася в Україні відносно рівня доларизації, можна виділити основні причини її зростання: нестабільний рівень реальної дохідності гривневих фінансових інструментів порівняно з доходом фінансових активів, деномінованих в іноземній валюті; більш стабільні процентні ставки за кредитами й депозитами в іноземній валюті; прискорена лібералізація валютного регулювання, що розширює можливості доступу до ринку позик в іноземній валюті і дозволяє розміщувати цінні папери на міжнародних ринках капіталу; недостатня ліквідність національного валютного ринку; низький рівень розвитку ринку фінансових інструментів; високі ризики ліквідності і низький рівень довіри до національної валюти; долар США використовується в Україні як міра вартості, незважаючи на досить стабільний за останні роки валютний курс національної грошової одиниці.

Висновки. В цілому можна сказати, що при дослідженні впливу інфляції на розвиток банківської діяльності слід враховувати наступні компоненти:

- для запобігання створення надлишкової грошової маси, що може стати суттєвим чинником інфляції, необхідно переглянути кредитні канали використання емісійних грошей;

- враховуючи необхідність розширення кредитного каналу пропозиції грошей, необхідно стимулювати кредитні вкладення банків, передусім, у напрямку підтримки інвестиційної діяльності підприємств;
- посилити банківський нагляд і встановити більш жорсткі вимоги до формування резервів банків;
- вирівняти нормативи обов'язково резервування по відношенню до залучених банками на внутрішньому і зовнішньому ринках;
- урегулювання питань щодо функціонування та нагляду за банками за іноземним капіталом;
- реалізація основних вимог до порядку формування та оцінки рівня достатності капіталу банків;
- формування ризик-орієнтованої стратегії управління банківськими ризиками;
- встановлення рівноважної цінової політики за залученими і розміщеними коштами банківських установ.

Література.

1. Зимовець В. Макроекономічні аспекти активізації банківського кредитування в Україні / В. Зимовець, Н.М. Шелудько // Вісник Національного банку України. – 2006.- №11.- С. 54-58.
2. Коваленко В.В. Діагностичні процеси в антикризовому управлінні банківською системою / В.В. Коваленко // Вісник Української академії банківської справи (укр.).- 2008.- № 1.- С.81-88.
3. Козюк В.В. Макроекономічний аналіз рівня та структури доларизації вітчизняної економіки / В.В. Козюк // Вісник Національного банку України. - 2011. - № 5. - С. 30-34.
4. Крашенников Е.А. Долларизация как основная форма мультивалютности [Текст] / Е.А. Крашенников // Финансовый бизнес. - 2008. - № 3. - С. 70-77.

5. Лапчук Б.Ю. Валютна політика: навчальний посібник / Б.Ю. Лапчук. - К.: Знання, 2008. - 212 с.
6. Міщенко В. Доларизація: причини та наслідки для економіки України / В. Міщенко, А. Сомик // Вісник НБУ. - 2007. - №5. - С. 28-31.
7. Найденов В.С. Инфляция и монетаризм. Уроки антикризисной политики. / В.С. Найденов, А.Ю. Сменковский. - Белая Церковь ОАО «Белоцерковская книжная фабрика», 2003. – 352 с.
8. Основні показники діяльності банків України: [Електронний ресурс]- Режим доступу: http://www.bank.gov.ua/Bank_supervision/Dynamics.
9. Радіонова І.Ф. Макроекономіка: теорія і політика : підручник/ І.Ф. Радіонова – К.: Таксон. – 348с.
10. Статистика [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44579. – Офіційний сайт Національного банку України
11. Унковська Т. Моделювання впливу змін обмінного курсу національної валюти на підприємства експортного, імпортного та внутрішнього секторів економіки // Вісник національного банку України. – 2005. – №6. – С. 12-16.
12. Финансирование роста: выбор методов в изменчивом мире. Научный доклад о политике Всемирного банка / Пер. с англ. – М.: «Весь Мир», 2002. – 256с.
13. Lafleche T. The Impact of Exchange Rates Movements on Consumer Prices. Bank of Canada Review, Winter: 21-32. – 1996.

References.

1. Zymovets of 'V. and of Shelud'ko, N. (2006)"Macroeconomic aspects of activation of the bank crediting in Ukraine", *Announcer of the National bank of Ukraine*, vol.11, pp. 54-58.

2. Kovalenko, V.V. (2008), "Diagnostic processes in crisis management the banking system", *Announcer of the Ukrainian academy of banking*, vol. 1, pp. 81-88.
3. Kozuk, V.V. (2011), "Macroeconomic analysis of level and structure of dollar of domestic economy", *Announcer of the National bank of Ukraine*, vol. 5, pp. 30-34.
4. Krashenninekov, Y.And., (2008), " Calculations in dollars as a basic form of origin of plural currency", *Finances of business*, vol.3, pp. 70-77.
5. Lapchuk, B.Yu. (2008), *Valiutna polityka* [Currency policy]: navchal'nyj posibnyk, Znannia, Kyiv, Ukraine.
6. Mishenko, V. and Somek, A., (2007), "Dollar: reasons and consequences for the economy of Ukraine", *Announcer of the National bank of Ukraine*, vol. 5, pp. 28-31.
7. Najdenov, V.S. and Smenkovskij, A.Ju. (2003), *Infljacija i monetarizm. Uroki antikrizisnoj politiki* [Inflation and monetarism. Lessons of crisis policy], OAO "Belocerkovskaja knizhnaja fabrika", Belaja Cerkov', Ukraine.
8. Basic of performance of banks of Ukraine of indicators (2012), *National bank of Ukraine* [Online], available at: [http://www.bank.gov.ua/Bank supervision/of Dynamics](http://www.bank.gov.ua/Bank%20supervision/of%20Dynamics), (Accessed 4 Aug 2013).
9. Radionova, I.F.(2003), *Makroekonomika: teoriia i polityka* [Macroeconomics: theory and policy], Takson, , Kyiv, Ukraine.
10. Statistician (2012), *National bank of Ukraine* [Online], available at: http://bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=44579, . (Accessed 4 Aug 2013).
11. Unkovs'ka, T. (2005), Design of influence of changes of course of exchange of national currency on the enterprises of export, imported and internal sectors of economy, *Announcer of national bank of Ukraine*, vol. 6, pp. 12-16.
12. *Finansirovanie rosta: vybor metodov v izmenchivom mire* [Financing of height : choice of methods in the changeable world], (2002), Nauchnyj doklad o politike Vsemirnogo banka, "Ves' Mir", Moscow, Rossiya.

13. Lafleche, T. (1996), The Impact of Exchange Rates Movements on Consumer Prices, *Bank of Canada Review*, Winter pp. 21-32.